

Novemberi státuszjelentés az amerikai elnökválasztásról

2016. november 4.

MAGYAR NEMZETI BANK

Készítette:

Látta:

Jóváhagyta:

Tartalomjegyzék

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	2
1. A Clinton-botrány és annak lehetséges következményei	3
2. Növekvő feszültség a csatatér államokban	4
3. Esélyek és előrejelzések	5
3.1. Fox News	5
3.2. FiveThirtyEight	6
3.3. New York Times	6
3.4. CNN	6
4. A szenátusi választások	7
5. Obama nyílt levele az amerikai gazdaság előtt álló kihívásokról	9
5.1. A munkaerő produktivitásának helyreállítása	10
5.2. Növekvő jövedelemegyenlőtlenség	10
5.3. Munkaerő-piaci aktivitás csökkenése	11
5.4. A pénzügyi szektort érintő reformok	11

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

November 8-án, kedden nem csak arról dönt majd több mint 130 millió szavazópolgár, hogy Hillary Clinton vagy Donald Trump foglalja-e el az Ovális Irodát, hanem arról is, hogy a győztes jelölt a mandátumát *kongresszusi többséggel* kezdheti-e meg.

Több mint 36 millió választó már november 8-a előtt leadhatta szavazatát *az úgynevezett „early voting” során*; az eredményekből számos billegő, azaz csatatérállamban, illetve országos szinten is Hillary Clinton előnye rajzolódik ki. Elemzők és közvélemény-kutatók ez alapján szinte kivétel nélkül a Demokrata Párt jelöltjének végső győzelmét jelzik előre. Mások ugyanakkor erősen vitatják az előzetesen leadott szavazatok indikátorszerepét, és felhívják a figyelmet arra, hogy a végső kimenetel rendkívül bizonytalan.¹

Clinton győzelmi esélye az elmúlt hetekben egyenletes csökkenést mutatott szinte valamennyi felmérés – így többek között a New York Times, a RealClearPolitics, a Huffington Post és a Bloomberg Politics – szerint, amelyet tetézett az utóbbi héten feléledő levelezési botrány és az annak nyomán újraindult FBI-nyomozás is. Az, hogy Clinton előnyét továbbra is őrzi, legfőképpen a jelentős számú elektort adó államokban (így különösen Kaliforniában) tapasztalható, stabil támogatottságának köszönhető.

Az elnöki ciklusa végéhez közeledő Barack Obama mindeközben intenzíven kampányol nem csak Hillary Clinton mellett, hanem a demokrata többségért is; a The Economist hasábjain megjelent nyílt levelében pedig tanácsokat ad és kihívásokat definiál az Amerikai Egyesült Államok soron következő elnöke számára. A különböző scenáriókat számba véve ugyanakkor 75% az esélye annak, hogy valamilyen formában *osztott végrehajtó hatalom* álljon fel a beiktatás napján.²

¹ http://www.realclearpolitics.com/articles/2016/11/02/early_voting_a_poor_predictor_of_final_results.html

² <http://www.bloomberg.com/politics/articles/2016-11-04/what-will-government-look-like-after-tuesday-predictions-and-polls-have-a-few-answers>

1. A CLINTON-BOTRÁNY ÉS ANNAK LEHETSÉGES KÖVETKEZMÉNYEI

James Comey, az FBI igazgatója pénteken jelentette be, hogy a Szövetségi Nyomozó Hatóság újabb e-maileket von vizsgálat alá abban a korábban már lezárt ügyben, amely Hillary Clinton minősített információkat tartalmazó levelezése kezelésének kérdésében zajlott. A döntést indokoló levelében Comey leírta, hogy az eljárás jelenlegi szakaszában nem tudják megítélni, hogy a felmerült új információk jelentősnek minősíthetők-e, és azt sem, hogy mennyi ideig tarthat ennek felmérése. Az új információk a teljesen külön szálon futó, az Anthony Weiner New York-i kongresszusi képviselővel - aki történetesen a Hillary Clinton tanácsadójaként dolgozó Huma Abedin egykori házastársa - szemben zajló nyomozás során merülhettek fel. A hatóság állítólag Weiner számítástechnikai eszközeinek vizsgálata során bukkant olyan új e-mailekre, amelyek a nyomozás újraindítását indokolják.³

Az FBI bejelentését követően tartott rövid sajtótájékoztatóján Clinton hangsúlyozta, hogy az amerikaiak teljes körű tájékoztatást érdemelnek és rendelkezésükre kell bocsátani valamennyi releváns információt. Ugyanez az álláspont rajzolódott ki kampányfőnöke, John Podesta közleményében is. Clinton elmondta azt is, hogy biztos abban, hogy akármilyen információ is látott napvilágot, az semmit sem változtat majd az FBI júliusban levont következtetésein, melyek alapján a nyomozást lezárták.⁴

Obama elnök mindeközben nyíltan kiállt a Demokrata Párt elnökjelöltje mellett. Élesen bírálta az ügynökséget amiatt, hogy az ügy hozta nyilvánosságra a Clintonnal szemben újrakezdett vizsgálat tényét, hogy közben nemcsak a közvélemény, de maga a hatóság sincs pontosan tisztában azzal, hogy mit tartalmaz az inkriminált levezés. A *NowThisNews*-nak adott interjúban az elnök elmondta, hogy hiányos információk vagy szivárogtatás nem lehet cselekvési alap: „*Konkrétan meghozott döntések alapján működünk.*” – nyilatkozta.⁵

Az ismét felkapott ügy legrosszabb esetben a demokrata politikussal szembeni vádemelést vagy annak a jelöltségtől való visszalépését is eredményezheti. Mindez ilyen rövid idővel a választások időpontja előtt számos kérdést vet fel, az amerikai jogrendszer ugyanis sok esetben nem rendezi egyértelműen a hasonló helyzeteket.⁶

Mivel jelenleg még maga az FBI sem biztos abban, hogy a napvilágot látott e-mailek bűncselekményre utaló bizonyítékok lehetnek-e, így viszonylag kicsi az esélye annak, hogy **Hillary Clintonnal szemben a választás napja előtt vádat emelnek**. Amennyiben ez mégis bekövetkezik, az nem akadályozza a november 8-i választásokon történő indulásának, sőt, akár a megválasztásának sem. Az amerikai elnököt ugyanis hivatalosan az Elektori Kollégium választja meg decemberben, – ritka kivételektől eltekintve⁷ – a választópolgárok leadott voksai alapján. Az Elektori Kollégium

³ <http://www.usatoday.com/story/news/politics/elections/2016/10/28/fbi-director-clinton-emails-investigation/92889594/>

⁴ <http://www.usatoday.com/story/news/politics/elections/2016/10/28/fbi-director-clinton-emails-investigation/92889594/>

⁵ http://mobile.nytimes.com/2016/11/03/us/politics/obama-james-comey-fbi-hillary-clinton.html?rref=collection%2Fsectioncollection%2Fus&_r=0&referer

⁶ <http://lawnewz.com/high-profile/heres-what-could-happen-if-hillary-clinton-is-indicted-or-steps-down/>

⁷ 1824-ben Andrew Jackson nyerte a legtöbb választói (*popular vote*) és elektori szavazatot (*electoral vote*) is, mégis John Quincy Adams lett elnök. 1876-ban a Samuel J. Tilden vs. Rutherford B. Hayes választás során úgy lett Hayes az elnök, hogy egy speciális elektori bizottság döntött a népakarat ellenére. 1888-ban Benjamin Harrison elektori szavazatokkal lett elnök annak ellenére, hogy a választói szavazás győztese Grover Cleveland volt. 2000-ben Al Gore nyerte a választást 48,38%-kal, az elektorok többsége azonban mégis George W. Bush-ra szavazott.

tagjainak mandátumát államonként változó szabályok kötik, így az sem elképzelhetetlen, hogy a választók döntésével (*popular vote*) szemben más jelöltet választanak meg (*electoral vote*).⁸

Ha Clinton a **választás napja előtt önként visszalép** a jelöltségtől, abban az esetben a *Democratic National Committee* elnöke – belső szabályzatuk szerint – összehívja a bizottságot, amely a jelenlévők egyszerű többségével új jelöltet állít. A választások túlságosan közeli időpontja ugyanakkor komoly problémát jelent, a hatályos jogszabályok szerint ugyanis a választás napját megelőzően csak egy meghatározott időpontig hívható össze a jelölőbizottság. A visszalépésre nyitva álló határidő pedig a legtöbb helyen már lejárt.

Tisztázatlan a helyzet akkor, ha **Clinton ugyan nyer a választásokon, de még beiktatása előtt vádat emelnek ellene**. Mivel a vádemelés ténye még nem jelent bizonyítotttságot, így nem fosztja meg a jelöltet az elnökségtől. Ebben az esetben az időhúzás lehet a jelölt leghatékonyabb taktikája, abban a reményben, hogy még azelőtt beiktatják, hogy ügye lezárásra kerülne. Ha ugyanis még elnökké válása előtt börtönbe kerülne, azaz akadályoztatott lenne tisztsége betöltésében, akkor az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának huszadik módosítása szerint az alelnök – e konkrét esetben tehát Tim Kaine – kerülne beiktatásra. (Megjegyzendő, hogy az amerikai igazságszolgáltatás lassúsága miatt e scenárió kevés valószínűséggel bír.) Ugyanez lenne a helyzet egyébként akkor is, ha Clinton megnyerné a választást, ám **beiktatását megelőzően visszalépne** az elnökségtől – akár azért, mert vád alá helyezték, akár annak fenyegetése okán.

Rendezetlen helyzetet eredményez az is, ha a nyomozás a választásokig nem fejeződik be, Clinton pedig nyer és be is iktatják hivatalába. **A hivatalban lévő elnök ugyanis a jogvélemények többsége szerint büntetőjogi értelemben védettséget élvez hivatali ideje alatt.**⁹ Az ellene indított eljárás ugyanis sértené a végrehajtó hatalom független működését.¹⁰

A fentiek alapján tehát úgy tűnik, hogy az **Igazságügyi Minisztérium jelenleg komoly befolyással bír arra, hogy ki legyen az Egyesült Államok következő elnöke**. Ha a nyomozást és az esetleges vádemelési eljárást felgyorsítják, Clinton nyomás alá kerülhet, amely akár a választások előtt, akár azt követően a visszalépését is eredményezheti. Mindez azonban attól függ, az FBI talál-e kompromittáló információkat az e-mailek között.

2. NÖVEKVŐ FESZÜLTÉG A CSATATÉRÁLLAMOKBAN

Trump és Clinton stábja is intenzív kampányba kezdett a kritikus térségek választóinak mobilizálása érdekében. A republikánus alelnök-jelölt, Mike Pence Iowa-ba utazott, ahol Ted Cruz texasi szenátorral együtt léptek a nyilvánosság elé. Trump felesége, Melania Trump Pennsylvániában, a republikánus elnökjelölt pedig Floridában és Észak-Karolinában kampányolt. Tim Kaine, a demokrata alelnök-jelölt Arizonában igyekszik folyékony spanyol nyelvtudásának segítségével mobilizálni a latino szavazókat. Clinton korábbi ellenfele, Bernie Sanders az ohiói fiatalokat kívánta

⁸ Sem az alkotmány, sem szövetségi törvény nem mondja ki azt, hogy az elektoroknak a november 8-i választáson az állampolgárok által leadott szavazatok végeredménye szerint *kell* szavazniuk decemberben, amikor az amerikai elnököt hivatalosan választják. A Legfelsőbb Bíróság azonban kimondta, hogy az elektorok nem szavazhatnak teljesen szabadon. Mindez azt jelenti, hogy az egyes államok saját szintjükön, a pártok belső szabályzatai alapján kezelik azt a helyzetet, ha egy elektor eltér a „nép akaratától” (vagyis ha az *electoral vote* eltér a *popular vote*-tól) vagy „átszavaz” a másik párthoz. (Mindez jellemzően bírságot von maga után, egyetlen elektort sem vontak még egyéb módon jogi felelősségre eddig.)

⁹ <https://www.justice.gov/sites/default/files/olc/opinions/2000/10/31/op-olc-v024-p0222.pdf>

¹⁰ A vélemény az Office of Legal Counsel 1973-as állásfoglalására alapoz, amelyet 2000-ben megerősítettek azzal a fenntartással, hogy hasonló döntést még egyetlen bíróságnak sem kellett hoznia (az 1974-es Watergate-botrány alkalmával majdnem sor került erre.)

megnyerni, Bill Clinton Las Vegasban kampányolt, míg a demokrata elnökjelölt Észak-Karolinában harcolt népszerűségének növeléséért.

Trump végső győzelmének szükséges, de nem elégséges feltétele **Ohio, Florida és Észak-Karolina** állam megnyerése, vagyis **Clinton bármelyik állam szavazóinak megnyerésével, teljes mértékben blokkolhatná a republikánus jelölt győzelmi esélyeit.** Az említett államokra jellemző az afroamerikai szavazók magas részaránya, azonban az „early voting” adatai szerint a 2016-os választásokon a csoport aktivitása messze elmarad a 2012-es szinttől, amely megnehezíti a demokrata jelölt helyzetét. Clintonnak sikerült maga mellé állítania Jay-Z-t, a népszerű afroamerikai rappert, akivel pénteken közösen lépett színpadra Clevelandben. Clintont erősíti Obama ohioi jelenléte is, aki Columbus városában tartott beszédet.

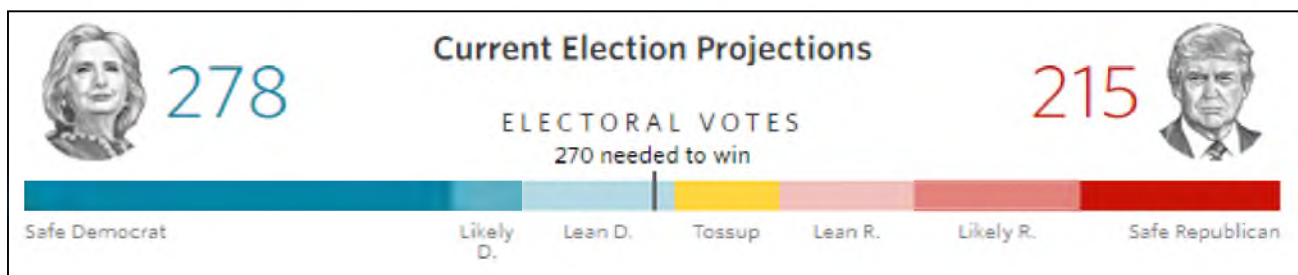
Az afroamerikaiak jelenlegi „early voting” alkalmával megfigyelhető, a négy évvel korábbi választásokhoz képest alacsonyabb részvétele feltehetően annak tulajdonítható, hogy az előző választásokon Obama, az első fekete bőrű elökként jelentősen több afroamerikai szavazót tudott megmozgatni, mint Clinton; mindezt kiegészítik a republikánusok által irányított Ohio állam kormányának „early voting” kapcsán bevezetett szigorításai is.

3. ESÉLYEK ÉS ELŐREJELZÉSEK

3.1. Fox News¹¹

Az FBI októberi, Hillary Clinton e-mailezési gyakorlatát érintő nyilatkozata jelentősen javított Donald Trump esélyein. A legfrissebb felmérések szerint a demokrata jelölről nyilvánosságra hozott terhelő információk Trump javára alakították át az elektori térképet. Az amerikai közvélemény-kutatások hét különböző kategóriába sorolják a választókat: biztosan demokrata, valószínűleg demokrata, demokrata szimpatizáns, bizonytalan, republikánus szimpatizáns, valószínűleg republikánus és biztosan republikánus. Az e-mailezési botrány eszkalálódásának hatására New Hampshire (4 elektor) „demokrata szimpatizánsból” „bizonytalan” állammá, Ohio (18 elektor) „bizonytalanból” „republikánus szimpatizánssá”, Indiana (11 elektor) és Missouri (10 elektor) pedig „valószínűleg republikánusból” „biztosan republikánus” állammá vált a Fox News előzetes felmérése szerint. A kényes hírek ellenére ugyanakkor még mindig Clinton vezet a republikánus jelölt előtt.

1. ábra: Az elektorok becsült megoszlása

forrás: Wall Street Journal

¹¹ <http://nation.foxnews.com/2016/11/03/fox-news-electoral-scorecard-key-states-tilting-toward-trump-after-fbis-october-surprise>

A győzelemhez az 538-ból összesen 270 elektori szavazat megszerzése szükséges, vagyis, ha a mai napon tartanák a szavazást és minden „valószínűleg demokrata” és „demokrata szimpatizáns” szavazó Clintonra voksolna, és hasonlóképpen Trumpra szavazna minden „valószínűleg republikánus” és „republikánus szimpatizáns”, illetve az összes „bizonytalan” szavazó is, akkor nagyon szoros verseny alakulna ki, amelyből azonban Clinton kerülne ki győztesen. Ezen scenárió alapján Trump 15 „elektornyí” hátrányban lenne Clintonhoz képest, amelyet azonban könnyedén ledolgozhat olyan „demokrata szimpatizáns” államok megnyerésével, mint például **Észak-Karolina (15), Michigan (16) vagy Pennsylvania (20)**.

Trump igyekszik meglovagolni az FBI által nyilvánosságra hozott híreket és a lehető legnagyobb politikai előnyt kovácsolni azokból. Csütörtökön a legtöbb elektorral rendelkező bizonytalan államban, Floridában (29), Jacksonville városában tartott beszéde során hangsúlyozta Clinton mulasztásának, és az ügyre irányuló FBI nyomozásnak a jelentőségét.

3.2. FiveThirtyEight

A FiveThirtyEight portál szerint¹² Hillary Clintonnak jelenleg 66,6%-os, Donald Trumpnak pedig 33,5%-os esélye van az elnökválasztás megnyerésére. Az oldal július 30-án mérte a legkisebb különbséget a két jelölt között, ekkor gyakorlatilag 50-50%-os eséllyel indultak volna az elnökségért. A legnagyobb különbség két héttel később, augusztus 14-én alakult ki, amikor Clinton 89%-on, Trump pedig 10%-on állt. Az oldal szerint mindez szavazatokra fordítva azt jelenti, hogy a választók 48,5%-a Hillary Clintonra, 45,4%-a pedig Donald Trumpra adja le voksát, amellyel Clinton 294, Trump pedig 243 elektort szerezne meg.¹³

3.3. New York Times

A New York Times 84%-os valószínűséget ad Hillary Clintonnak a választás megnyerésére, míg Donald Trumpnak 16%-ot. A modell a szövetségi állami és országos szinten készített közvélemény-kutatások összesített adatait veszi alapul. Az így kapott országos átlagérték szerint a szavazók 45,5%-a Clintonra, 42,7%-a pedig Trumpra voksol majd kedden.¹⁴

3.4. CNN

A CNN oldalán kétféle felmérés eredménye is követhető:¹⁵ az egyik az ORC-vel közös közvélemény-kutatásuk, amely szerint 49% - 44% arányban Hillary Clinton vezet Donald Trump előtt; a másik pedig az öt legfrissebb országos felmérés eredményét összesítő adat,¹⁶ amely szerint a válaszadók 46%-a a demokrata, 42%-a pedig a republikánus jelöltet preferálja.

¹² http://projects.fivethirtyeight.com/2016-election-forecast/?ex_cid=2016-senate-forecast

¹³ Az 538-ból fennmaradó egy elektor az – Even McMullinnal és Gary Johnsonnal kiegészített – összesen négy elnökjelöltre jutó tört értékekből áll össze.

¹⁴ <http://www.nytimes.com/interactive/2016/us/elections/polls.html>

¹⁵ <http://edition.cnn.com/election>

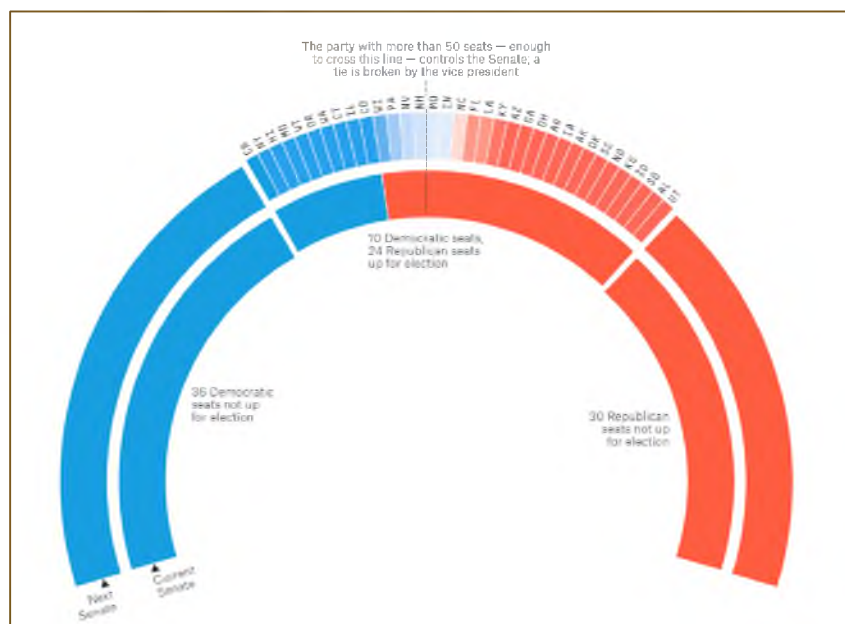
¹⁶ Ezek jelenleg az ABC News/Washington Post, a CBS News/New York Times, a Fox News, a Suffolk University/USA Today valamint az CNN/ORC felmérései.

4. A SZENÁTUSI VÁLASZTÁSOK

Az amerikai szenátusi választási rendszer sajátosságai miatt¹⁷ a novemberi választás több mint kétszer annyi republikánus szenátori helyet érint (24 szék), mint ahány demokratát (10 szék). 30 republikánus és 36 demokrata hely érintetlenül marad ebben az évben. Mindez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a Demokrata Pártnak most nagyobb esélye van többség kialakítására: ha sikerül megszerezniük a Fehér Házat, a jelenlegihez képest (46 szék, melyhez hozzátartozik az a két független is – köztük Bernie Sanders –, akik a demokrata pártválasztmányra regisztráltak) négy további szenátori helyet kell megszerezniük, míg a Fehér Ház nélkül ötöt.

A demokraták esélyeit tovább javítja, hogy a szenátusi választások eredménye az utóbbi időben minden államban egyre szorosabban követi az elnökválasztás eredményét.¹⁸ Ráadásul rendszeresen jobban szerepelnek az elnökválasztás évében tartott szenátusi választásokon, mint a jóval alacsonyabb részvételi arányú időközi választások alkalmával.¹⁹ Abból a nyolc szenátori székéből, amely 2016-ban a legnagyobb valószínűséggel gazdát cserél majd, hat a Republikánus Párté olyan államokból, ahol Barack Obama kétszer nyert, és csak egy olyan van köztük, amelyet a Demokrata Párt George W. Busht kétszer elnökké választó államban szerzett meg. Ha azonban Trump nyer, a demokraták nagy valószínűséggel kevesebb helyet szerezhetnek meg a republikánusoktól.²⁰

2. ábra: A szenátusi patkó jelenlegi és a feltételezések szerint a választások utáni felosztása

forrás: *FiveThirtyEight.com*

Az amerikai választásokra napjainkban jellemző, hogy a szavazók ugyanarra az elnökjelöltre teszik voksukat, akinek pártjából szenátorokat és képviselőket választanak. Mindez azonban két évtizeddel ezelőtt nem volt ennyire nyilvánvaló: az elnökválasztás eredménye alapján nem lehetett egyértelműen következtetni bármelyik állam szenátorválasztásának végeredményére. A Szenátusban szép számmal lehetett találni olyan demokratákat, akik piros vagy olyan

¹⁷ A szenátorokat hat évre választják, azonban nem minden államban egy időben. Szenátusi választásokat kétevente tartanak, ekkor a szenátorok harmadára kiterjedően.

¹⁸ <http://www.centerforpolitics.org/crystalball/articles/coattails-and-correlation-examining-the-relationship-between-presidential-and-senate-results/>

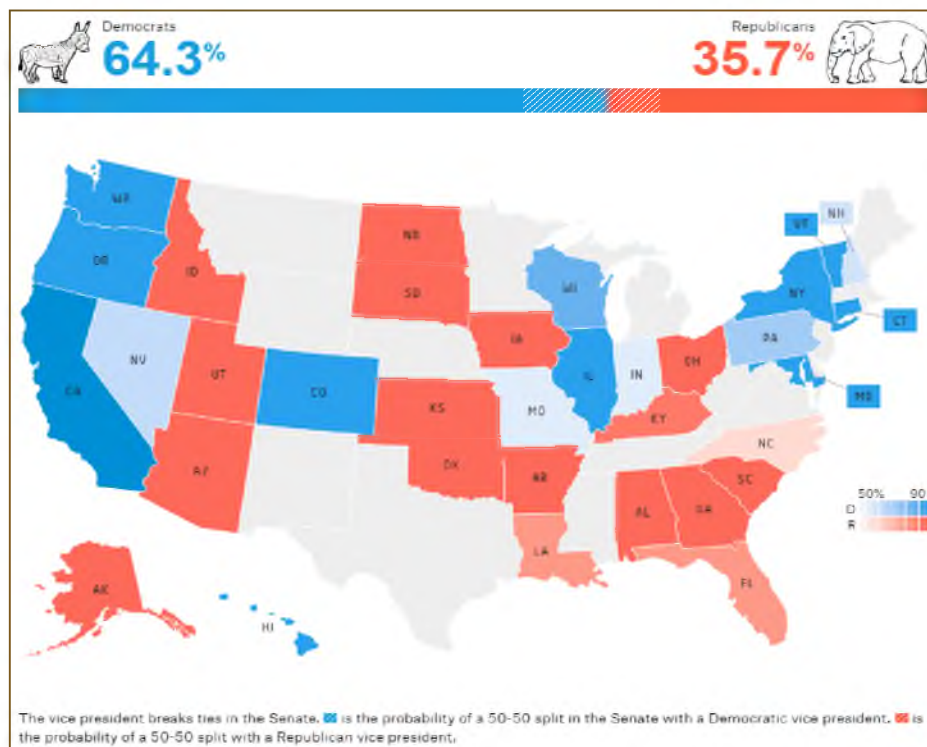
¹⁹ http://www.nytimes.com/2016/08/24/upshot/democrats-have-a-60-percent-chance-to-retake-the-senate.html?_r=1

²⁰ <http://fivethirtyeight.com/features/senate-2016-the-democrats-strike-back/>

republikánusokat, akik kék államokból érkeztek. Szakértők a tendencia változását nem azzal magyarázzák, hogy a személyiség szerepe csökkent, hanem azzal, hogy a pártok jelentősége erősödött az utóbbi ciklusok során.²¹

Összesen tehát 34 szenátori helyet választanak újra 2016 novemberében, ebből 10 a demokratáké és 24 a republikánusoké. A FiveThirtyEight hírportál felmérése szerint²² november 4-én 67,8% volt a demokrata többség esélye a novemberi választások után.

3. ábra: A szenátusi többség esélye

forrás: FiveThirtyEight.com

4. ábra: Az esélyek változása 2016. július 15-től napjainkig

forrás: FiveThirtyEight.com

²¹ <http://fivethirtyeight.com/datalab/the-2014-senate-elections-were-the-most-nationalized-in-decades/>

²² Az előrejelzés 20 percenként frissül: http://projects.fivethirtyeight.com/2016-election-forecast/senate/?ex_cid=2016-forecast

5. OBAMA NYÍLT LEVELE AZ AMERIKAI GAZDASÁG ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOKRÓL²³

Az Egyesült Államok elnökének véleménye szerint napjaink Amerikájában és szerte a világon különösen meghatározóvá vált a globalizációtól, a technológiai változásoktól, valamint magától a változástól való félelem, amely a nemzetközi intézmények, kereskedelmi egyezmények és a bevándorlás iránti szkepticizmusban manifesztálódik. Ezt a gondolatot támasztja alá például a britek sikeres népszavazása az Európai Unió elhagyásáról.

Az elégedetlenség okai alapvetően nem gazdasági eredetűek, hanem olyan folyamatok, amelyek korábban is megfigyelhetőek voltak az amerikai történelemben. A 18. és a 20. század között is detektálhatóak voltak olyan nacionalista mozgalmak, amelyek bizonyos etnikai csoportok (pl. mexikóiak, muszlimok, ázsiaiak) kizárásához kötötték magasztos politikai céljaik elérését. Az elégedetlenség meghatározó része azonban a gazdaság hosszú távú teljesítményének bizonytalanságára vezethető vissza Obama szerint.

A munkaerő produktivitásának csökkenése és a globális jövedelemegyenlőtlenségek növekedésének hatására az alacsony és közepes vagyoni helyzetben lévő családok bevételeinek növekedési üteme jelentősen csökkent. A globalizáció és a technológia rohamos léptékű fejlődése nyomán az átlag munkások számára egyre nehezebb megtartani a tisztességes keresetet nyújtó állásokat. Obama szerint a munkaerő produktivására különösen rossz hatással van a pénzügyi szektorba áramló mérnökök és fizikusok egyre növekvő száma, akik ily módon nem használják ki a tudásukban rejlő teljes potenciált. A 2008-as világválság pedig még jobban elszigetelte a vállalati szektort és a társadalmi elitet a hétköznapi emberektől.

A leírtak fényében nem meglepő, hogy sokakban a kapitalizmussal össze nem egyeztethető gondolatok fogalmazódnak meg, azonban nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a kapitalizmus jelenti a világ számára a jólét legerősebb hajtóerejét és a felzárkózás legnagyobb lehetőségét. Az elmúlt 25 év során a világ lakosságának mélyszegénységben élő hányada 40%-ról 10% alá csökkent. Az amerikai reálbérek a jelenlegi üzleti ciklusban növekedtek a legnagyobb mértékben az 1970-es évek óta, a szegénységi ráta az 1960-as évek óta nem látott szintre csökkent. Ezek a gazdasági hasznok elérhetetlenek lettek volna globalizáció és technológiai fejlődés nélkül. Ez a paradoxon határozza meg mai világunkat, amelyben két út közül választhatunk: **visszatérünk a múlt zárt gazdaságaihoz, vagy a globalizációval járó hátrányok felismerésével és azok kijavítására való törekvéssel a nyílt piacok politikáját választjuk?**

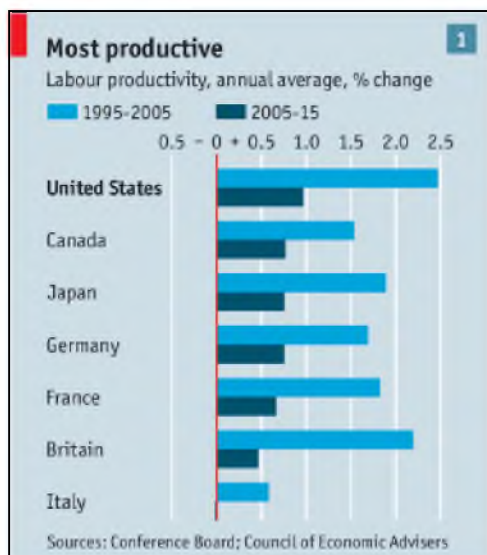
Obama elnök véleménye szerint a világgazdaság jelenlegi állapota nem stabil, ugyanis a Föld népességének felső 1%-a több vagyonnal rendelkezik, mint a másik 99%. Bár a gazdag és a szegény rétegek jövedelmei közötti szakadék nem újdonság, azonban az okostelefonok (és a közösségi oldalak) által biztosított technológia lehetővé teszi mindenki számára, hogy bepillantást nyerjen az elit fényűző életébe. A kormányzatokkal szemben támasztott elvárások nagyobb mértékben növekednek az újraelosztó folyamatok teljesítőképeségénél, ami aláássa a gazdaságpolitikai berendezkedésbe, azaz a kapitalizmusba és a szabad piacokba vetett bizalmat.

²³ <http://www.economist.com/news/briefing/21708216-americas-president-writes-us-about-four-crucial-areas-unfinished-business-economic>

Obama elnök nyílt levelében **négy olyan gazdaságpolitikai területet azonosított, amelyet a soron következő elnöknek prioritásként kell majd kezelnie.** Ezek közé tartozik a **munkaerő produktivitás** növekedési ütemének felgyorsítása, a **növekvő egyenlőtlenségek megfékezése**, minden munkakereső számára **munkahely biztosítása** és olyan rugalmas gazdasági modell kialakítása, amely biztosítja a **hosszú távú növekedést**.

5.1. A munkaerő produktivitásának helyreállítása

5. ábra: Munkaerő produktivitásának változása 1995 és 2015 között

forrás: *economist.com*

Az ábrán látható, hogy a G7 országai közül az Egyesült Államok tudta felmutatni a legnagyobb átlagos éves produktivitás növekedést 1995 és 2015 között. Az elmúlt években a technológia nem látott mértékű ütemben fejlődött a digitális innovációknak köszönhetően, a munkaerő produktivitásának növekedése azonban fokozatosan csökken, amelyben komoly szerepe volt a 2008-as válság után eltűnő állami és magán beruházásoknak. A lassuló produktivitás növekedés helyzetét súlyosbítja továbbá az adóellenes ideológia, amely elítéli az állami beruházások mértékének növelését a magas államadósság miatt. Obama szerint az iparúzési adó és az adóelkerülés csökkentésével, az oktatásba és a kutatás és fejlesztésbe (K+F) történő állami beruházások növelésével javítható a munkaerő produktivása, ami a reálbérek emelkedésének elengedhetetlen feltétele. Obama egyértelműen támogatja a

szabadkereskedelmi megállapodások körének kiszélesítését, és úgy véli, hogy annak vitathatatlan szerepe van a produktivitás ösztönzésében.

5.2. Növekvő jövedelemegyenlőtlenség

6. ábra: Reálbér változás az eltérő jövedelemmel rendelkező csoportokban (2015)

forrás: *economist.com*

A másik kezelendő - és az Egyesült Államokra különösen jellemző - probléma a jövedelemegyenlőtlenségek növekedése. 1979-ben az amerikai családok felső 1%-a az összes adózott jövedelem 7%-át birtokolta. 2007-re ez a részarány 17%-ra emelkedett. A növekvő különbségek gyakran emlegetett okai között szerepel a technológiai fejlődés, az oktatás, a globalizáció, a szakszervezetek gyengülő alkupozíciója és a csökkenő minimálbér. Obama elnök szerint olyan kulturális paradigmaváltás történt az elmúlt években, amelynek során csökkent a vezetők és a beosztottak közötti szociális interakció. Többek között ennek a változásnak a hatására a vállalatvezetők bére beosztottak bérének 20-30-szorosáról a 250-szeresére emelkedett napjainkra. A vagyon koncentrálódása

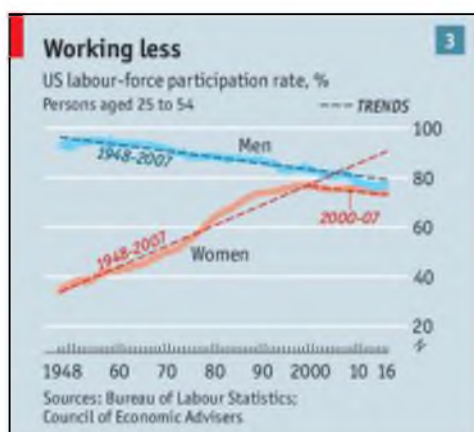
bizonyítottan gyengébb gazdasági teljesítményt eredményez és növeli a gazdasági sokkok

bekövetkezésének valószínűségét. A 6. ábrán látható, hogy 2015-ben az Obama adminisztrációnak

sikerült a legszegényebb réteg és a középosztály reálbéréit nagyobb mértékben emelni, mint a leggazdagabb háztartásokét. A vagyoni különbségek további csökkentése érdekében Obama különböző területeket azonosít nyílt levelében. Ide tartozik a **szövetségi minimálbér növelése, a jövedelemadó visszatérítés kiterjesztése a gyermektelen munkavállalókra, a magas jövedelműek adókedvezményeinek limitálása, a magas egyetemi tandíjak kizorító hatásának csökkentése és a nemek közötti egyenlőség erősítése.**

5.3. Munkaerő-piaci aktivitás csökkenése

7. ábra: Az aktivitási ráta alakulása az USA-ban

forrás: *economist.com*

A demokrata elnök úgy véli, hogy egy sikeres gazdaság elengedhetetlen feltétele a munkavállalás lehetőségének megteremtése minden olyan állampolgár számára, aki dolgozni akar. Az Obama által harmadikként említett jelentős probléma a munkaerő-piaci részvételi ráta a 2000-es évek óta mindkét nemre jellemző, csökkenő trendje. 1953-ban a 25 és 54 év közötti férfiak csupán 3%-a volt gazdaságilag inaktív, azaz önszántából nem kívánt elhelyezkedni. Napjainkra a hasonló korcsoportú férfiak inaktivitási rátája 12%-ra emelkedett. A nőkre jellemző inaktivitási ráta 1999 és napjaink között 23%-ról 26%-ra nőtt. Obama az alacsony jövedelmű, képzetlen munkaerő részére történő bérbiztosítás bevezetésével, a főiskolai oktatás hozzáférhetőségének javításával, magasabb színvonalú munkahelyi képzés biztosításával és az elbocsájtott

munkavállalók számára új munkahely keresési segítségnyújtással kíváná elérni az aktivitási ráta növelését.

5.4. A pénzügyi szektort érintő reformok

Obama sikeresnek ítéli a 2008-as válság után végrehajtott Wall Street reformokat, amelyek erősítették az amerikai bankok tőkehelyzetét, csökkentették a pénzintézetek rövid távú finanszírozási igényeit, illetve a „*too big to fail*” intézmények megszüntetése mérsékelte a pénzügyi szektort érintő szisztematikus sokkok kialakulásának valószínűségét. Obama szerint az árnyékbankrendszer és a lakásfinanszírozás felügyelése további fejlesztésre szorul. Úgy véli továbbá, hogy „nem csupán a monetáris politika felelőssége a gazdaság stabilitásának helyreállítása”, **a jelenlegi alacsony kamatkörnyezetben a fiskális politikának nagyobb szerepet kellene vállalnia a gazdaság ösztönzésében.**